Advances in Science and Humanities

Advances in Science and Humanities, 2026, 7–12

doi: 10.70728/human.v02.i06.002
Volume 02, Issue 06
ISSN: 3060-5393
Paper

PAPER

O‘ZBEKISTON SSSRDA MAKTABGACHA MAKTABGACHA TA’LIM TIZIMIGA DOIR

Murodulloyeva Madina Murtoza qizi[1,*]

[1]Sharof Rashidov nomidagi Samarqand davlat universiteti magistranti

* murodulloyeva634@gmail.com

Abstract

Maqolada 1925-1990-yillarda O‘zbekistonda maktabgacha tarbiya muassasalarining Ko‘payib borishi, ularning moddiy-texnik bazasi, maktabgacha yoshdagi bolalarni ta’lim muassasalariga qamrab olish darajasi ilmiy, tarixiy adabiyotlar va arxiv manbalari asosida yoritilgan. O‘zbekiston SSRda bolalarni bog‘chalarga qamrab olish uchun sovet hukumati tomonidan joylardagi tashkilotlarga rejalar berilgan bo‘lsa-da, oblast, rayon, shahar xalq ta’limi boshqarmalari, ko‘pincha, hukumat tomonidan belgilangan rejaga mas’uliyatsizlik bilan yondashganligini aniqlangan.

Key words: bolalar bog‘chasi, maktabgacha tarbiya, tizim, dolzarb, sovet, kolxoz, so‘rovnoma, zaif, mavsumiy, xizmat, qishloq.

KIRISH

Bugungi kunda respublikamizda maktabgacha ta’lim tizimi har tomonlama sog‘lom va barkamol bola shaxsini tarbiyalash va tizimli o‘qitishga tayyorlash masalasida dolzarb ahamiyat kasb etadi. Shu sabab, davlatimiz rahbari maktabgacha ta’lim tizimida amalga oshirilayotgan islohotlar, farmonlar va qarorlarda belgilangan vazifalar ijrosiga katta e’tibor qaratmoqda. Yurtimizda maktabgacha ta’lim muassasalarini faoliyatini tubdan yaxshilash, maktabgacha yoshdagi bolalarni qamrovini oshirish, zamonaviy tizim yaratish, bu masalada ilg‘or xorijiy tajribani o‘rganish masalalarida keng ko‘lamli tadbirlar amalga oshirilishi quvonarli holdir. Maktabgacha ta’lim har qanday jamiyat taraqqiyotining muhim ko‘rsatkichlaridan biri bo‘lib, uning shakllanish tarixi xalq pedagogikasidan tortib zamonaviy davlat ta’lim siyosatiga qadar davom etuvchi murakkab jarayondir. O‘zbekistonda bu tizimning rivojlanishi bir necha bosqichlarda amalga oshgan bo‘lib, har bir bosqich o‘ziga xos ijtimoiy-siyosiy sharoitlar ta’sirida shakllangan.

Compiled on: April 1, 2026.
Copyright:©2026 by the authors. Submitted to Advances in Science and Humanities for possible open access publication under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution (CC BY) 4.0 license.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODLAR

Sovet hokimiyati yillarida maktabgacha ta'lim tarixiga oid bir necha ilmiy izlanishlar olib borilgan bo‘lsada, o‘sha davrning g‘oyaviy konsepsiyasi asosida yaratilgan. Ushbu davr tarixshunosligida yirik ilmiy asarlar nashr etilmagan, lekin mavzuning ayrim jihatlari qisman yoritilgan tadqiqotlar mavjud. Sovet davrida maktabgacha ta'lim tizimi haqida pedagogika sohasi vakillarining bir qator asarlari nashr etilgan. Bu asarlarni o‘rganish davomida urushdan keying yillarda maktabgacha ta'lim muassasalarini ko‘payib borishi, qishloq va shahar bolalar bog‘chalari o‘rtasidagi tavofut, ajratilgan mablag‘lar haqidagi statistik ma'lumotlar bilan tanishishimiz mumkin. Misol uchun, A. Nikolskaya o‘zining «Maktabgacha tarbiya yoshidagi bolalar tarbiyasida izchillik va o‘zaro bog‘lanish» nomli asarida [3; 3-b.] 1960-yillarda mavjud bolalar yasli va bog‘chalarini bitta bolalar tarbiya muassasalariga birlashtirishning ijobiy tomonlarini yoritib bergan.

Shu bilan birga, M.Badalova o‘zining «O‘zbekiston SSRda maktabgacha tarbiyaning rivojlanishi tarixidan» nomli dissertatsiyasida o‘sha davrdagi qishloq bog‘chalarining holati, aholining maktabgacha ta'lim muassasalariga bo‘lgan ehtiyoji arxiv materiallaridan foydalangan holda yoritib berishga harakat qilgan 1945-1960-yillarda O‘zbekistonda maktabgacha tarbiya muassasalarining ko‘payib borishi [4; 35-b.].

Bundan tashqari mavjud muammolarga ham to‘xtalib, bog‘chalar yetishmasligi va ularning qurilishiga ajratilgan mablag‘lar qisqartirilganligini aytib o‘tgan. O‘zbekiston Respublikasi mustaqillikka erishganidan so‘ng, barcha sohalarda bo‘lgani singari maktabgacha ta'lim sohasini rivojlantirish, jahon andozalariga mos ravishda institutsional jihatdan qayta ko‘rib chiqishga bo‘lgan ehtiyojning kuchayishi natijasida olimlarimiz oldiga dolzarb vazifa qo‘yildi. N.Jo‘raeva o‘zining "O‘zbekistonda xotin-qizlarga munosabat (XX asrning 20–80-yillari misolida). Nomli o‘quv qo‘llanmasida qishloq bolalar bog‘chalari tarixiga to‘xtalib o‘tadi [5; 70-189-b].

Mavzuni tadqiq qilish jarayonida sovet hokimiyati yillarida chop etilgan "Qizil O‘zbekiston", "O‘zbekiston xotin-qizlari" kabi jurnal sahifalarida maktabgacha ta'lim tizimi, bog‘cha va yaslilar haqida e'lon qilib borilgan maqolalardan keng foydalanildi. Tadqiqotni amalga oshirishda ushbu manbalarni o‘rganib, qiyosiy tahlil qilib, ilmiy xulosalarning olinishi tanlangan mavzuni tarixiy nuqtai nazardan kompleks o‘rganish va ob'ektiv yoritishda muhim ahamiyat kasb etadi.

XX asr boshlarida maktabgacha ta'lim g‘oyalarining rivoji jadid ma'rifatchilari tomonidan ta'limning barcha bosqichlarini isloh qilishga qaratilgan harakatlar kuchaydi. 1896 yilda Turkistonda vositalar kengashi kambag‘allarning bolalari uchun "yasli"lar deb atalgan muassasalar tuzila boshladi. Yaslilarga endigina yura boshlagan bolalar qabul qilingan va maktab yoshiga yetguniga qadar tarbiyalangan, bolalar kun bo‘yi yaslida bo‘lib, uch mahal ovqatlantirilgan. Yasli ishlari nazoratchi ayol tomonidan boshqarilgan, xizmat qiluvchi xodimlar ham bo‘lgan. Bu muassasada bolalarni duolar o‘qishga, oddiy o‘qish va yozishga, sanashga, to‘qishga, to‘r taqishga, tikishga va boshqa hunarlar o‘rgatilgan. Butun o‘lka bo‘ylab shunday yaslilardagi bolalar soni 50-60 boladan oshmas edi.

Turkistonda kambag‘allarning bolalari uchun Toshkent, Samarqand, Sirdaryo, Namangan shaharlarida yetimxonalar tashkil etilgan. Imtiyozli sinflarning bolalari uchun 1891 yilda "Bog‘dorchilik" jamiyati tomonidan Toshkent istirohat bog‘ida maktabgacha va maktab yoshidagi bolalar uchun "Bolalar maydonchasi" turidagi birinchi bolalar bog‘chalari ochilgan. Bolalar bog‘chasi uchun istirohat bog‘i maydonidan sersoya joy ajratib berildi. Maydonchada arg‘imchoq o‘rnatildi va xilma-xil o‘yinchoqlar tayyorlandi. Maydonchada gulzor katta o‘rinni egallab, bolalar o‘zlari o‘simliklarni paravrish qilishardi. 1891-1903 yillar davomida mablag‘ yo‘qligi sababli bog‘cha bir necha marta yopilgan.

Ta'lim-tarbiyaga oid ilg‘or g‘oyalarning ta'siri ostida Toshkentda 1903 yil fevral oyida "Oilaviy ta'lim-tarbiyaviy to‘garagi" tashkil qilindi. To‘garak Harbiy ministrlik va Xalq maorifi tomonidan tasdiqlangan ustav asosida ish boshladi. U o‘z oldiga quyidagi vazifalarni qo‘ygan edi: 1.Bolalarga ta'lim-tarbiya berish usullarini

rivojlantirish va takomillashtirishda yordam berish. 2. Pedagoglar bilan ota-onalarni va bolalar tarbiyasi ishini boshqaradigan kishilarni (oila, maktab va bolalar bog'chasining yagona tarbiyaviy ta'sir etishni belgilash maqsadida) bir-birlariga yaqinlashtirish shular jumlasidandir. Bu to'garakda maktabgacha sho'ba ham faoliyat ko'rsatgan.

Ta'lim-tarbiya to'garagi yuzaga kelgunga qadar bolalar bog'chasining tarbiyabiy ishida muayyan pedagogik tizim yo'q edi, shu sababli to'garak a'zolari bolalar tarbiyasi bilan bog'liq masalalarni muhokama qilishar edi. Bolalar birinchi marta 4 yoshdan 6 yoshgacha bo'lgan ikki xil yosh guruhlariga bo'lingan. Mashg'ulotlar, o'yin va ko'ngil ochish dasturlari asosida olib borilgan. Harakatli o'yinlar, xo'r bo'lib aytiladigan ashula, o'qish, rasm chizish, loy va plastilindan narsalar yasash, gimnastika mashqlarini reglamentga soladigan jadvallar tuzilgan. Ota-onalarning talabi bilan fransuz va nemis tillari o'rgatilgan, bu ishlarni mutaxassislar tomonidan tekin amalga oshirilgan.

Ta'lim-tarbiya to'garagi bolalar bog'chasida tarbiyaviy ish saviyasini oshirishga yordam berdi. Tarbiyaviy ish mazmuniga muayyan tizim, xilma-xil ish shakllari kiritildi. Lekin maxsus tayyorgarlikka ega bo'lgan tarbiyachilar bo'lmaganligi sababli ko'pincha bog'cha tarbiyaviy ishining mazmuni betartib amalga oshirilar edi. 1903-1914 yillar davri maktabgacha tarbiya sohasidagi ta'lim-tarbiya g'oyalarining jadal suratda o'sishi bilan xarakterlanadi. Sirdaryo, Samarqand, Toshkent shahrida bolalar bog'chalari kabi ayrim bog'chalar yuzaga keldi. 1909- 1910 yillarda va keyinchalik xususiy bog'chalar paydo bo'ldi: bu bog'chalarda 6 yoshdan boshlab bolalarni asosan gimnaziyaga o'qishga tayyorlanar edi. Bunday bolalar bog'chalari xususiy uylarda ochilar va tamomila ota-onalar ta'minotida bo'lgan. Ma'lumotga ega bo'lgan va chet tillarini biladigan o'qimishli xonimlar tarbiyachi edilar. Ammo mazkur bolalar bog'chalari faqat badavlat ota-onalarning ehtiyojini qondirgan edi.

Davlat tomonidan ijtimoiy bolalar bog'chalari faqat 1917 yildan keyingina yalpi tarzda tashkil etildi. 1917 yil 20 noyabrda Xalq Komissarlari tomonidan "Maktabgacha tarbiya yuzasidan Deklaratsiya" e'lon qilinib, unda "Bolalarni ijtimoiy tekin tarbiyalash bolaning birinchi tug'ilgan kunidan boshlanadi" – deyilgan edi. Maktabgacha tarbiya butun xalq maorifi tizimining birinchi bo'g'ini va tarkibiy qismi bo'lib qoldi. 1919 yilda qabul qilingan Davlat dasturlarida xalq maorifi sohasida ijtimoiy tarbiyani yaxshilash va xotin-qizlarni ozod qilish maqsadida maktabgacha ta'lim-tarbiya tarmoqlarini vujudga keltirish haqida fikr yuritildi.

Davlatning bu umumiy siyosiy yo'li asosida Turkiston ASSR Maorifi Xalq Komissarligi oldida davlat maktabgacha ta'lim tarbiya tarmoqlarini vujudga keltirish, metodik ko'rsatmalar ishlab chiqish, kadrlar tayyorlash va boshqa mas'uliyatli vazifalar paydo bo'ldi. O'zbekistonda maktabgacha tarbiya tashkilotlarining rivojlanish tarixini quyidagi holatda ko'rish mumkin: - 1910-1920-yillar. Bog'chalarni himoyalash kengashi tuzildi. - 1918-yilda Toshkentning eski shahar qismida o'zbek bolalari uchun 4-bolalar bog'chasi tashkil qilindi. - 1926-yil maktabgacha ta'lim tashkilotlarida 2000ga yaqin bolalar bo'lgan. 1917-yilgi oktyabr inqilobi natijasida bolsheviklarning yangi hokimiyati tomonidan xayriya faoliyatiga chek qo'yilgan va uning moddiy (shaxsiy mulk) va ma'naviy (din) manbalari yo'q qilingan.

Bu vaqtda barcha joylarda, jumladan, O'zbekistonda ijtimoiy tarbiya bo'limlari tuzila boshlangan. Voyaga yetmaganlarni ijtimoiy huquqiy himoyasi bo'yicha muassasalar tuzilib, Moskva va Leningrad oliy o'quv yurtlarida ijtimoiy tarbiya tizimi uchun kadrlar tayyorlash boshlandi. XX asrning 20-yillarida maktabga moddiy yordam beruvchi "komsod" (yordam qo'mitasi) tashkilotlari faoliyat yuritgan. Bu davrga kelib Turkistonda davlat tomonidan ijtimoiy bolalar bog'chalari faqat 1917-yildan keyingina yalpi tarzda tashkil etila boshlandi. 1917-yil 20-noyabrda xalq komissarlari tomonidan "Maktabgacha tarbiya yuzasidan deklaratsiya" e'lon qilindi. Davlat bolalar bog'chalari 1918-yilning ikkinchi yarmida tashkil etila boshlandi. 1918-yil 20-oktyabrda Turkiston maorifi xalq komissarligi qoshida maktabgacha tarbiya sohasida barcha tadbirlarni amalga oshirish uchun maktabgacha tarbiya bo'limi tashkil etildi. 1919-yilda qabul qilingan davlat dasturlarida xalq maorifi sohasidagi islohotlar rivojlandi. Toshkent, Samarqand, Sirdaryo, Namanganda yetimxonalar tashkil etilgan.

Sovet davrida O'zbekistonda maktabgacha ta'lim shakllanishi 1920-yillarda bolalar bog'chalarining sovet ma'muriy tuzilmasi orqali tashkil qilinishi bilan bog'liqdir. 1925 yilda Turkiston hududida ilk davlat yasli va bog'chalari faoliyat yurita boshlagani arxiv ma'lumotlarida qayd etilgan [6]. Misol uchun, 1927-yilga kelib Toshkent shahrida 7 ta davlat bolalar bog'chasi faoliyat ko'rsatgan [7]. Ikkinchi jahon urushidan so'ng davlat siyosatida ayollarni ishlab chiqarishga keng jalb etish zarurati paydo bo'ldi va maktabgacha muassasalar soni keskin oshirildi. 1960-yillarga kelib O'zSSRda 400 ga yaqin bog'cha faoliyat ko'rsatgan [8].

1970-yillarga kelib, maktabgacha ta'lim bo'yicha yagona davlat dasturlari joriy etildi. Tarbiyachilarni tayyorlash bo'yicha texnikum va institutlar ochildi. 1980-yillarda bolalar bog'chalarida qamrov 50% ga yaqinlashdi [9]. Lekin tizim mafkuralashtirilgan bo'lib, milliy qadriyatlar cheklangan edi. 1918-1925-yillar V.Flubensovning "Boshlang'ich maktabda dars berish metodlari" (O'zbek tilida) nomli kitobi, 1928-yilda V.Flubensov va N.P.Arxongelov tahriri ostida "Bilim" nomli o'zbek maktabi boshlang'ich sinflari uchun ilk xrestomatiya chop etildi. 1924-yilda O'zSSR tashkil topishi munosabati bilan maktab qoshida o'zbek bolalari uchun boshlang'ich maktablar tuzildi.

Unda Inoyatov, Mansurov, Usmonov, Rustamov, Safarov kabi ajoyib o'qituvchilar dars berishgan. 1930-yilda O'zbekistonda respublikaning barcha katta shaharlari va viloyatlarida o'z bo'linmalariga ega bo'lgan maktabgacha tarbiya pedagogik maslahatxonasi tashkil qilindi. Uning faoliyati doimiy ma'ruzalar, radiosuhbatlar, ayollar uchun ko'rgazmalar tashkil qilishdan iborat edi. Ular uchun bolalarga eng yaxshi burchak qilish bo'yicha musobaqa ham o'tkazilgan. Pedagogik maslahatlar beruvchilar oilalarga borib, bolalar burchaklarini tashkil qilishgan bilan birga bolalarni bog'chalarga qabul qilish tartiboti hamda oilalarga tarbiya masalalari bo'yicha maslahatlar berishgan.

1933-1934-yillarda sanab o'tilgan harakatlar natijasida O'zbeksitonda 3840 ta kolxoz maydonchalari bo'lib, unda 127 ming bolalar qatnashgan. 1933-yil bolalar bog'chalari uchun ilk dastur loyihalarini ishlab chiqarish yili sifatida muhrlandi. 1933-1934-yillarda O'zbeksitonda 3840 ta kolxoz maydonchalari bo'lib, unda 127 ming bolalar bo'lgan. Shu bilan birga bu vaqtda onalar uchun "Bolalar xonalari" nomli maktabgacha tarbiya tashkilotlari ham tuzilgan. 1938-1939-yillarda respublikada 927 ta bolalar bog'chasi ochilgan edi va ularda 36710 ta bola bor edi. Maydonchalar soni esa 4835ta bo'lib ularda 152000 bola bor edi. O'zbekiston SSR Maorif ministrligi tomonidan dastlab 1933-yilda me'yoriy dastur ham ishlab chiqilgan. Ammo, ushbu dastur bir talay kamchiliklarga ega edi. Qolaversa, undagi ayrim qoidalar zamonga qarab o'zgartirishni taqozo etardi. Shu bois 1964-yilda "Bolalar bog'chasida tarbiya programmasi" nashr etildi.

Ushbu dastur 1972-yilgacha bolalar bog'chalarida asosiy dasturulamal bo'lib xizmat qildi. O'zbekiston SSR Maorif ministrining 1972-yil 10-maydagi 302-son buyrug'i bilan yangi "Bolalar bog'chasida tarbiya programmasi" tasdiqlandi va shu yilning 1-sentabridan amaliyotga tadbiq etildi. Urush yillari O'zbekistonda 200 ming bola ko'chirib keltirilishi natijasida bolalar bog'chalari tarmog'ining kengayishi, ularda ish kuni uzaytirish zaruriyati paydo bo'lgan. Urush yillari maktabgacha internatlar ham tashkil qilingan.

Ulardagi tarbiyaning o'ziga xosligi shundan iboratki, u yerda o'z oilasi, yaqinlaridan ajragan bolalar tarbiyalanishgan. Urushdan keyingi davrda oziq-ovqat muammolari munosabati bilan kuchsizlangan bolalar uchun sog'lomlashtirish chora-tadbirlari kuchaytirildi. Bu maqsadda respublikaning bir qator shaharlarida sanatoriya tipidagi bog'chalar tashkil qilindi. Ko'chirib keltirish natijasida olib kelingan bolalar va kattalarni joylashtirish va qabul qilish Respublika hayotining urush yillaridagi asosiy ijtimoiy hodisasi bo'ldi. 1941-yilda Toshkentda Zuyev va Pastki Qrim bolalar uyining tarbiyalanuvchilari joylashtirildi. Popda tumanning eng zo'r maktabi bolalar uyiga aylantirildi. Biroq, kerkli jihoz-krovat, matros, yostiq, yoping'ich, kiyim-kechak yo'q edi.

Bularni esa mahalliy aholi ta'minlab berdi. 1941-yilning 16-oktabrda karantin bolalar uyi ochilib, unda bolalar ikki hafta mobaynida shifokorlar nazorati ostida bo'lishgan va faqat keyin statsionar bolalar uylariga jo'natilganlar. Bu yillarda patronat-ko'chirib keltirilgan bolalarni tarbiya qilishga olish keng tarqaldi. Misol uchun, Shomahmudovlar -insonparvarlikning yuksak namunasi ko'rsatgan

oila. Temirchi Shomahmudovning ulkan oilasi haqidagi xabar uzoq-uzoqlarga, hatto frontgacha yetib brogan edi. Bu haqda eshitgan katta leytenant Levitskiy Shoahmad otaga bir necha yuz rubl yubordi-komandir oladigan maoshning katta qismi edi. Mazkur miqdor-toki tirik ekan, yana pul yuborib turishini va'da berdi.

1941-yilning 16-oktabrda karantin bolalar uyi ochilib, unda bolalar ikki hafta mobaynida shifokorlar nazorati ostida bo'lishgan va faqat keyin statsionar bolalar uylariga jo'natilganlar. Bu yillarda patronat-ko'chirib keltirilgan bolalarni tarbiya qilishga olish keng tarqaldi. Misol uchun, Shomahmudovlar -insonparvarlikning yuksak namunasi ko'rsatgan oila. Temirchi Shomahmudovning ulkan oilasi haqidagi xabar uzoq-uzoqlarga, hatto frontgacha yetib brogan edi. Bu haqda eshitgan katta leytenant Levitskiy Shoahmad otaga bir necha yuz rubl yubordi-komandir oladigan maoshning katta qismi edi. Mazkur miqdor-toki tirik ekan, yana pul yuborib turishini va'da berdi.

Arxivlarda Toshkent Go'daklar uyining 1941-1942-yillardagi qaydnoma kitoblari saqlanib qolgan unda kengash nomiga tushgan bolalikka olish haqidagi arizalar uchraydi. 1942-yilda Toshkent shahrida voyaga yetmaganlarni qabul qilish va ularni bolalar uyiga joylashtirish markazi tashkil qilingan edi. Markazlar Toshkent, Farg'ona, Urganch, Namangan, Andijon, To'rtko'l shaharlarida tuziladi. Qishloq joylarida 2000 ta gacha bolalar uyi tarbiyalanuvchilarini qabul qilish uchun joylar tayyorlanadi.

1930-yillarga kelib, tizimda markazlashuvi va mafkuraviylashtirilish kuchaytirildi. Bu vaqtga kelib maktabgacha ta'limni yagona davlat tizimiga aylantirish maqsadida, maktabgacha ta'lim Narkompros (xalq maorifi xalq komissarligi) tasarrufiga o'tkazildi. Bu tizim yagona dasturlar, metodik qo'llanmalar va tarbiyachilar tayyorlash standartlariga asoslandi. 1939-yilga kelib O'zSSRda:1 287 ta bolalar bog'chasi, 35 mingdan ortiq tarbiyalanuvchi mavjud edi. [4]

Turkiston general-gubernatorligi arxiv materiallari, 1896-yil yig'ma jildi. Bog'chalarda tarbiya jarayoni kommunistik g'oyalarni singdirishga qaratildi: Lenin, Stalin portretlari, "Kommunistik mehnat", "ilk sotsialistik ong" kabi tushunchalar, 7-noyabr, 1-may, 8-mart bayramlari tarbiyaviy ishlarda markazga qo'yildi. Tarbiya dasturlari markazlashtirilgan holda markaz – Moskva tomonidan ishlab chiqilgan bo'lib, mahalliy mentalitet va milliy qadriyatlar deyarli e'tibordan chetda qoldirilgan. 1950–1970-yillar maktabgacha ta'lim tizimida Kengayish va tizimlashtirish davri bo'ldi. Urushdan keyingi yillarda Sovet Ittifoqida tug'ilish ko'payishi natijasida maktabgacha ta'lim muassasalariga ehtiyoj keskin oshdi. 1950-yillardan boshlab yirik shaharlarda tipik loyihalar asosida yangi bog'chalar qurilishi boshlandi.

1960-yilda O'zbekistonda 3 460 ta bog'cha faoliyat yuritgan. Bog'chaga qamrov shaharlarda 45–50%, qishloqlarda esa 10–12% atrofida bo'lgan. Tarbiyachilar tayyorlash tizimi uchun bu davrda Toshkent, Buxoro, Samarqand va Farg'onada pedagogika maktablari ochildi, keyinchalik Toshkent Davlat Pedagogika Instituti (TDPI)da maxsus "Maktabgacha pedagogika" kafedrasi tashkil etildi. Maktabgacha ta'limda sovet pedagogikasining asosiy namoyandalari sifatida: N.Krupskaya, A.Makarenko, L.Vigotskiy, A. Leontyev, D. Elkoninlarning g'oyalari bog'cha dasturlarining asosini tashkil qildi.

1970–1980-yillarda aksariyat bog'chalar: yirik zavod va kombinatlar, kolxoz va sovxozlar tasarrufida bo'ldi. Bu esa ularning moddiy bazasini mustahkam qilgan holda, ta'lim mazmunini ishlab chiqarish ehtiyojlariga bo'ysundirgan. 1980-yillarning oxiriga kelib, sovet tizimi tanazzulga yuz tutar ekan, bog'chalarda milliy o'yinlar, xalq og'zaki ijodi va mahalliy tarbiyaviy usullar deyarli yo'q bo'lib ketdi. Tarbiya mazmuni "sovet bolasi"ni yetishtirishga qaratilgan bo'lib qoldi. 1980-yillarda maktabgacha ta'lim O'zbekistonda tarixdagi eng keng qamrov darajasiga chiqdi. 1985 yilda bog'chalar soni 6 700 tadan oshdi.

1970–1980-yillarda aksariyat bog'chalar: yirik zavod va kombinatlar, kolxoz va sovxozlar tasarrufida bo'ldi. Bu esa ularning moddiy bazasini mustahkam qilgan holda, ta'lim mazmunini ishlab chiqarish ehtiyojlariga bo'ysundirgan. 1980-yillarning oxiriga kelib, sovet tizimi tanazzulga yuz tutar ekan, bog'chalarda milliy o'yinlar, xalq og'zaki ijodi va mahalliy tarbiyaviy usullar deyarli yo'q bo'lib ketdi. Tarbiya mazmuni "sovet bolasi"ni yetishtirishga qaratilgan bo'lib qoldi. 1980-yillarda

maktabgacha ta’lim O‘zbekistonda tarixdagi eng keng qamrov darajasiga chiqdi.

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, XX asr boshlarida Markaziy Osiyoda maktabgacha ta’lim hali rivojlangan tizim bo‘lmagan bo‘lsa-da, bu davr ilk tarbiya g‘oyalari, tayyorlov sinflari, rus-tuzem maktablari, jadidchilik tarbiyasi va dastlabki bolalar bog‘chalari orqali keyingi bosqichlarga asos yaratdi. O‘zbekistonda maktabgacha ta’lim tizimining shakllanishi uzoq tarixiy jarayon bo‘lib, xalq pedagogikasidagi qadimiy tarbiya g‘oyalaridan boshlab, jadidlar ma’rifatchiligi, sovet davridagi institutsional tizim va mustaqillik yillaridagi keng ko‘lamli islohotlar orqali rivojlandi.

ADABIYOTLAR RO‘YXATI

1. Avloniy A. Turkiy guliston yoxud axloq. – Toshkent: Cho‘lpon nashriyoti, 1992.
2. Qosimov B. Jadidchilik harakati. – Toshkent: Universitet, 1999.
3. O‘z Milliy Arxivi, 1925-yil ma’lumotlari.
4. Toshkent shahar arxivi, 1927-yil bolalar bog‘chalari ro‘yxati.
5. O‘zbekiston SSR Davlat statistika qo‘mitasi ma’lumotlari, 1965-y.
6. O‘zSSR Xalq ta’limi vazirligi ma’lumotlari, 1988-y.